

Inhoud

Inleiding op het onderzoek	8
1 De grens – historische plek in tijd en ruimte	8
2 Sociaal-politieke dynamiek aan de grens na 1933 – interactie tussen periferie en centrum	9
3 Scope en aanpak van het onderzoek	11
4 De Nederlands-Duitse grens 1815-1940	15
5 Grensstudies en de historiografie van Nederland en de Tweede Wereldoorlog	20
Hoofdstuk 1 Overheidsgezag aan de grens – het Nederlandse en Duitse grensbeleid in de jaren 1930	27
1.1 De betrekkingen tussen Den Haag en Berlijn	27
1.2 Nederlandse grensbewaking en toezicht op vreemdelingen na 1918	33
1.3 Duitse grenscontrole door douane en politie	38
1.4 Fricities aan de grens – mensenroof en <i>Gestapo</i> -agenten	42
1.5 Politieel toezicht in Kerkrade, Heerlen, Venlo	47
1.6 Balans - Politieke onrust en polarisatie	84
Hoofdstuk 2 Duitsers in Nederland en visies op de westelijke grens in het Derde Rijk, de <i>Grenzlandpolitik</i>	88
2.1 <i>Auslandsdeutsche</i> in Nederland op de <i>NSDAP</i> -agenda	88
2.2 Nazivlaggen aan Nederlandse gevels en op de <i>Deutsche Schulen</i>	93
2.3 <i>Deutsches Konsulat</i> in Limburg	100
2.4 <i>Grenzlandpolitik</i> en cultuurpolitieke druk uit het Rijnland	110
2.5 Continuïteit na mei 1940: de staf van het rijkscommissariaat in Den Haag	125
2.6 Balans - <i>Volksgenossen</i> in Nederland in het gareel van Berlijn	127
Hoofdstuk 3 Vluchtelingen aan de grens	130
3.1 Eerste signalen in de grensplaatsen in 1933	130
3.2 Het Nederlandse vreemdelingenbeleid en het Duitse grensregime	134
3.3 Vluchtelingenstroom door de grensregio	141
3.4 Ervaringen van vluchtelingen	144
3.5 Mensensmokkel	152

3.6	Opnieuw vervolgd na 1939	155
3.7	Balans – Ontsnapt of in de val?	157
Hoofdstuk 4 Exil-verzet – Duitse socialisten over de Nederlandse grens		160
4.1	De stem van het andere Duitsland, het <i>Exil</i>	160
4.2	Het netwerk van de <i>SPD Grenzsekretär</i>	161
4.3	<i>Exil</i> -blad <i>Freie Presse</i> , gedrukt in Amsterdam	165
4.4	De ‘Zaak Spansier’ 1933-1935, een politieke strafzaak in het Derde Rijk	168
4.5	<i>Gestapo</i> -acties tegen socialisten in 's-Heerenberg en Venlo	181
4.6	<i>Exil</i> -verzet van de <i>SPD</i> na 1936	186
4.7	Balans - Grensregio als uitvalsbasis voor verzet	191
Hoofdstuk 5 Exil-verzet – de KPD-grensorganisatie in actie		194
5.1	De <i>KPD</i> in <i>Exil</i> in Nederland	194
5.2	<i>KPD Anlaufstelle</i> rond Nijmegen-Kleef	198
5.3	Een smokkellijn bij Venlo	200
5.4	<i>KPD</i> -centrale voor de regio Heerlen-Aken	202
5.5	<i>Rode Hulp</i> en <i>KPD</i> aan de grens in Midden- en Noord-Nederland	206
5.6	<i>Gestapo</i> -infiltranten en koeriers	216
5.7	Afrekenen na mei 1940	228
5.8	Balans - <i>Grenzapparat</i> en <i>KPD</i> -strategie	234
Hoofdstuk 6 Interactie van katholieken in de grensregio		236
6.1	Katholieke grenscontacten en ‘Duitse’ grenskloosters in Nederland	236
6.2	Katholieke vluchtelingen - pater Muckermann en tijdschrift <i>Der Deutsche Weg</i>	242
6.3	Het netwerk van mgr Henri Poels	248
6.4	<i>Kirchenpolitik</i> in de praktijk in Nederland	254
6.5	Vervolgd na mei 1940	256
6.6	Balans - Druk op Duitse katholieken in Nederland	259
Hoofdstuk 7 Nederlanders in het Derde Rijk – de regio Kleef na 1933		260
7.1	Oude grenscontacten rond Kleef-Nijmegen	260
7.2	NSB en NSNAP in het Derde Rijk	266
7.3	De Nationaal-Socialistische Bond van Nederlanders in Deutschland	270
7.4	‘Sport en Spel’ en het verraad van 10 mei 1940	272
7.5	Balans - Verantwoording afleggen na 1945	276
Conclusies en epiloog		279
1	Sociaal-politieke dynamiek tussen periferie en centrum 1933-1940 – Den Haag, Berlijn en aan de grens	279
2	Bijdrage aan de historiografie van Nederland en de Tweede Wereldoorlog	288
3	Van dicht naar open: de Nederlands-Duitse grens na mei 1940 én na 1945	291

Samenvatting	296
Summary	303
Dankwoord	306
Afkortingen	308
Bronnen en literatuur	310
Archieven en collecties	310
Interviews	313
Kranten en tijdschriften	313
Online bronnen (geraadpleegd 9 augustus 2021)	313
Literatuur	315
Persoonsindex	327